

sz. általános parancs lépett életbe, miután megjelent a *Honvédségi Közlöny* 1941. április 22-i, 68/18. számában. *Uo.*, 296–303. és 763. o. Vö. Szakály, *i. m.*, 94–101. o.

40. Egyebek között ilyen értelemben nyilatkozott József és Ferdinánd főherceg, báró Lukachich Géza, Say Gusztáv tábornok, báró Szurmay Sándor, a volt honvédelmi miniszter, Molnár Dezső vezérőrnagy és báró Gaudernák József. *FÁA*, 1:303. o.

41. A parancsot 1940. december 11-én, majd 1942. március 19-én kiegészítették. Az eredeti és a módosított szövegeket lásd *uo.*, 1:309–326. o.

42. A kivételezési kérelem alátámasztására a kérelmezőknek mellékelniük kellett állampolgársági bizonyítványukat, igazolást, hogy az 1918–19-es forradalomban semmi kifogásolható tevékenységet nem végeztek, továbbá csatolni kellett a kitüntetések listáját, ha volt, a vitézségi érem kísérőiratát, illetve a hadirokkantság igazolását. A kivételezési eljárást 1943. február 28-án módosították. *Uo.*, 2:274–286. o.

43. Ezeknek a tiszteknek a megszólítása a segédszolgálatra való bevonulásuk után 1941-ben a rendelkezés értelmében az volt, hogy megnevezték rangjukat, de elébe tették a „volt” szócskát. A honvédelmi minisztérium 1942. december 21-i 55 000. sz. rendelete még ettől is megfosztotta a zsidó tiszteket, megtiltotta rangjuk használatát még ebben a formában is. *Uo.*, 1:495. o.

44. *Uo.*, 2:4. o.

45. Rang szerinti megoszlásuk a következő volt: 34 alezredes, 23 őrnagy, 56 százados, 15 főhadnagy és 1 alhadnagy. *Uo.*

46. *Uo.*, 1:400–401., 404., 412., 421–423., 425., 542–543. és 2:77–79. o.

47. 1942 végétől a zsidóknak lábbeliről is saját maguknak kellett gondoskodniuk. 1943 folyamán sok zsidónak nem volt lábbelije. 1943 vége felé jó néhány katonai parancsnok azt javasolta, hogy lássák el őket olyan csizmával, amelyeket a honvédség tagjai már nem használnak. A helyzetet a zsidó jótékony célú segélyszervezetek is próbálták javítani. *Uo.*, 2:474–478. o.

48. Bácska és Baranya visszacsatolása után a helyi lakosság panaszkolt, hogy a munkaszolgálatosok nemzetiszínű karszalagot hordanak. A vezérkar erre 1941 májusában azzal a követeléssel állt elő, hogy vezessék be a sárga karszalagot. *Uo.*, 1:333–336. o.

49. Werthet a vezérkari főnöki tisztségben Szombathelyi, a VIII. hadtest volt parancsnoka váltotta föl 1941. szeptember 6-án.

50. *FÁA*, 1:426–427 és 493. o.

51. 1942 elején látogatott Magyarországra Ribbentrop és Keitel tábornagy, s ekkor döntött el, hogy a második magyar hadsereget a frontra küldik.

52. *FÁA*, 1:422–423. o.

53. *Uo.*, 509–510. o.

54. *FÁA*, 2:63–68. o.

55. A honvédelmi minisztérium 23 123. eln. 1b–1942. sz. rendelete. *Uo.*, 1:524–525. o.

56. Muray (Metzl) Lipót alezredes, a nagykátai és tápiósülyi kiegészítő parancsnokság vezetője, saját állítása szerint a hadosztály mozgósítási főnökétől, Hajós Béla alezredestől nagyon gyakran csak egy papírlapra felírva kapta meg azoknak a zsidóknak neveit, akiket be kellett hogy vonultasson. *Uo.*, 169. o.

57. *Uo.*, 1:178., 184., 190., 514–525., 545–546., valamint 2:70–72., 125. és 169. o.

58. 16-an közülük Budapesten ültek börtönben, 104-en a KEOKH hatáskörébe tartoztak, és szintén börtönben vagy fogházban voltak, 166-ot Kolozsvárott őriztek börtönben, a többiek internálótáborokba voltak zárva, Kistarcsán 302-en, Garanyban